

Przebieg lekcji:

1. Racje przeciw racjom, czyli spór o Polskę

I. REWOLUCJA KOMUNISTYCZNA KONCEPCJA NAPRAWY PAŃSTWA

- 1) W jaki sposób w powieści przedstawiona została rewolucja październikowa w Rosji?
Odpowiedz w kontekście doświadczeń Cezarego z Baku; przywołaj stosowne cytaty.
- 2) Jaki jest stosunek matki Cezarego do rewolucji? Zacytuj.
- 3) Jaka idea przyświeca rewolucjonistom?
- 4) Przedstaw postać **Antoniego Lulka** – piewcy rewolucji, ideowego rzecznika komunizmu.
- 5) Rozważ, jaki jest stosunek bohatera do idei rewolucyjnej.
- 6) Rozważ punkt widzenia autora. Uzasadnij stanowisko.

II. SZKLANE DOMY WYNAŁAZEK TECHNICZNY

- 1) Jaki wpływ na postawę Cezarego ma opowieść ojca?
- 2) Przedstaw wizję szklanych domów przywołaną w opowieści Seweryna Baryki.
- 3) Skonfrontuj mit szklanych domów z ówczesną rzeczywistością Polski. Zinterpretuj scenę przekroczenia granicy. Scharakteryzuj obraz przygranicznego miasteczka.
- 4) Jaką funkcję pełni mit szklanych domów w utworze?
- 5) Wyjaśnij symbolikę szklanych domów.
- 6) Jaki jest stosunek Cezarego do mitu o szklanych domach?

- 7) Jaki jest stosunek Żeromskiego do wynalazku technicznego jako jednej z dróg odbudowy Polski? Uzasadnij w kontekście lektury.
- 8) „Szkłane domy a szklana architektura” Hanna Grzeszczuk-Brendel (dla zainteresowanych)
http://porownania.amu.edu.pl/attachments/article/176/Porownania%209_01-03.pdf

III. PROGRAM SZYMONA GAJOWCA

- 1) Przedstaw założenia programowe Gajowca.
 - 2) Określ stosunek Cezarego wobec racji Gajowca.
 - 3) Jakie zarzuty pod adresem Gajowca formułuje Cezary?
 - 4) Oceń zasadność i realność programu Gajowca. Jaki ma on charakter?
 - 5) Z jakich idei wyrasta program Gajowca?
- 2. Konkluzja – „Co z tą Polską”? Którą powinna obrać drogę młoda, odrodzona Rzeczpospolita?**
- 1) Rozważ, czy autor wskazuje drogę odbudowy.
 - 2) Jakie jest przesłanie książki?
 - 3) Jakie intencje przyświecają autorowi?
- 3. Słowo autora – słowo postaci**
- 1) Czy głos postaci jest głosem samego autora?
 - 2) Czy zasadne były oskarżenia pod adresem autora, że jego powieść głosi jedyną słuszną tezę ideologiczną: pochwała rewolucję i komunizm. Uzasadnij swoje stanowisko.
 - 3) Dlaczego powieść Żeromskiego zyskała miano „książki-czynu”?
 - 4) Rozważając powyższe kwestie, zapoznaj się z załączonym materiałem i w swoich rozważaniach na temat roli powieści zainspiruj się/posiłkuj się opiniami historyków literatury.

„W literaturze polskiej Stefan Żeromski pozostanie jako pisarz, który z największym współczuciem dla ludzkiego cierpienia, z pasją nienawiści do wyzysku i przemocy człowieka nad człowiekiem oskarżał ustrój kapitalistyczny, budził gniew i bunt w sumieniach swych czytelników, torował ideom rewolucyjnym drogę do ich świadomości. Było tragedią pisarza, że borykając się tak uczciwie, namiętnie, jak nikt w jego pokoleniu literackim, z wielkimi pytaniami o przyszłość swego narodu, nie umiał znaleźć na nie słusznej odpowiedzi. Nie zdołał odrzucić ciężących na jego świadomości tradycji drobnoszlacheckich, zdecydowanie oprzeć się presji ideologicznej burżuazji i konsekwentnie związać swego pisarstwa z wyzwoleniczą walką mas ludowych, z ich rewolucyjną ideologią”.

Henryk Markiewicz, *Stefan Żeromski wobec rewolucji 1905 roku*

„Żeromski nie wskazuje drogi. Nie jego to zresztą obowiązek. Może też niejedynemu zamknie książkę z żalem do twórcy... Ale jakkolwiek *Przedwiośnie*, będące jedną z naczelných prób artystycznego oraz ideowego spojrzenia w oczy nowej rzeczywistości, nie jest książką dla wszystkich [...], jest w pełnym znaczeniu książką-czynem. Zdolne jest wstrząsnąć sumieniami. Zdolne jest ranić – lecz zdolne jest również uprzytomnić nakaz obrony, twórczości – i wielkości”.

Juliusz Kleiner, *Pożegnanie mesjanizmu*

prof. Maria Olszewska: „Przedwiośnie” to powieść niezrozumiana

Niezrozumienie „Przedwiośnia” zdarza się po dziś dzień. Nie wszyscy zauważają, że to książka głęboko ironiczna, a autor często sięga po groteskę jako środek wyrazu. Najbardziej widać to w języku tej powieści, gdzie Żeromski zrezygnował z tak charakterystycznych dla jego stylu ciągów epitetów, powrócił do języka z pierwszych tekstów (...). To styl bardziej oszczędny, ale jednocześnie mocno ironiczny.

„**Powieść pytań bez odpowiedzi, wołanie o Polskę obywatelską i sprawiedliwą, ale jednocześnie narodową**” – tak widział „Przedwiośnie” Stefan Żeromski. Dawniej zarzucano tej książce propagowanie komunizmu, teraz nie dostrzegamy jej warstwy ironicznej.

Żeromskiemu bliskie były idee socjalizmu – w czasie studiów, a potem w okresie rewolucji 1905 roku sympatyzował z PPS, jednak komunizm postrzegał jako zagrożenie dla polskiej państwowości. Już w młodzieńczych *Dziennikach* pisał, że **jego sumieniem jest Ojczyzna i to ona pozostała dla niego naczelną wartością.** (...)

Żeromski był jednym z twórców naszej niepodległości nie tylko jako autorytet moralny, autor „*Szyfowych prac*”, „*Siłaczki*” czy „*Ludzi bezdomnych*”. Co prawda nie udało mu się, choć próbował, wstąpić do Legionów, ale pod koniec I wojny światowej wybrano go prezydentem pierwszej namiastki państwa polskiego, jaką była Rzeczypospolita Zakopiańska. Pisarz wspierał także walczących w wojnie polsko-bolszewickiej, apelował o ciepłą odzież dla żołnierzy, pisał o wszechogarniającej wtedy nędzy i głodzie. Potem uczestniczył w przygotowywaniu plebiscytów, które miały wyznaczyć polskie granice, walczył o polskie Mazury i Spisz, był współtwórcą ruchu spółdzielczego w Polsce (to on wymyślił nazwę „Spolem”).

Żeromski pisał więc „Przedwiośnie” jako ktoś, kto wiele sił włożył w walkę o wolną Polskę, co dawało mu prawo do oceny powojennej rzeczywistości. Książka ukazała się w 1925 r., gdy można było dokonywać rozrachunków, bo minął już czas zachłyśnięcia się wolnością. Można było zacząć od zadania pytania, co dalej, co z tą niepodległością zrobimy. (...) Żeromski miał bardzo sprecyzowaną wizję tego, jaka Polska powinna być: **chciał państwa obywatelskiego, państwa wspólnej odpowiedzialności i sprawiedliwości, bez dzielnic nędzy w miastach, bez głodujących chłopów.**

Link do artykułu, z którego pochodzą fragmenty:

<https://kultura.gazetaprawna.pl/artykuly/1247858,przedwiosnie-zeromskiego-to-powieść-niezrozumiana.html>